

МОТИВИ

към проекта на Закон за изменение и допълнение на Закона за професионалното образование и обучение

Причини, които налагат приемането на изменения и допълнения на закона

Проектът на Закон за изменение и допълнение на Закона за професионалното образование и обучение е разработен в изпълнение на Националния план за възстановяване и устойчивост и въз основа на направените препоръки по чл. 18б от Закона за нормативните актове, в следствие на извършена последваща оценка на въздействието на Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО), изготвена в изпълнение на Решение № 436 от 5 юли 2022 г. на Министерския съвет.

Цели, които се поставят

Основната цел на проекта на закон е да модернизира и усъвършенства правната регулация на обществените отношения в областта на професионалното образование и обучение.

За постигането на тези цел в проекта на акт се предлагат изменения и допълнения относно:

Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО)

Действащият СППОО съдържа 588 специалности, групирани в 245 професии и 47 професионални направления. Логическата структура на сега действащия списък затруднява информирания избор на професия от страна на учещите. Наред с професионални направления, които съдържат множество професии и специалности (31 професии включват 243 специалности), съществуват такива, при които има една професия. Половината от всички професии в списъка имат само една единствена специалност, което прави специалността ненужна. В списъка са включени и специалности от различни професии, които имат еднакви наименования. Този дисбаланс в разпределението на специалностите създава множество проблеми, сред които риск от въвеждане в заблуждение на учащия за естеството на избраната специалност поради сходство или съвпадение в наименованията, както и ограничаване на възможността за реализация на обучаваните в твърде тесни специалности. Свърхдетайлизацията на специалностите не отговаря на необходимостта от широкопрофилни умения и професионални компетентности, каквито са необходими за успешната реализация на завършилите професионално образование и обучение.

В различни стратегически документи е направена констатация, че специалностите в СППОО са твърде фрагментирани и е необходима тяхната рационализация чрез широкопрофилност с оглед изграждане на по-гъвкава и адаптивна образователна система, която да позволява на училищата да организират общо обучение за различни степени в рамките на една и съща професия. Тази концепция намира израз в настоящото предложение за приемане на нов СППОО. С предложените в чл. 6, ал. 3 и чл. 8 от ЗПОО изменения се променят структурните елементи на списъка като специалностите се заличават, а към съществуващите елементи се добавят нивата по Европейската квалификационна рамка, нивата по Националната квалификационна рамка, и съотносимите длъжности съгласно Националната класификация на професиите и длъжностите. Това нормативно изменение ще създаде предпоставки за разработването на нов списък, в който ще отсъства досегашното детайлизиране на отделни често сходни специалности, и в същото време ще се осигури необходимата както на учащите, така и на представителите на бизнеса информация относно нивото на обучение по националните и европейски стандарти, както и възможностите за професионална реализация съгласно НКПД.

Предложените промени в Списъка на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) са в изпълнение на реформените ангажменти по Националния план за възстановяване и устойчивост и Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България 2021-2030, приоритетна ос 7: Реализация в професиите на настоящето и бъдещето, цел 7.1. „Професионално образование и обучение, съответстващо на динамиката на пазара на труда“, мярка: „Разработване и прилагане на нов Списък на професиите в професионалното образование и обучение“. Измененията са и в синхрон с основните изводи и препоръки от последващата оценка на въздействието на Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО), изготвена в изпълнение на Решение № 436 от 5 юли 2022 г. на Министерския съвет за одобряване на списък със закони, на които през 2022 г. да бъде извършена последваща оценка на въздействието.

Защитени професии и професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда

С предложения проект се създават условия за оптимизиране на процесите за актуализация на списъците по чл. 6а, ал. 2 и 4 от ЗПОО. Поради промяна в структурните елементи на Списъка по чл. 6, ал. 1 от ЗПОО, респ. отпадането на специалностите, се предлага актуализацията на списъците да се отнася до професиите. Ежегодната актуализация на списъците със защитените от държавата професии и професии с очакван

недостиг на специалисти на пазара на труда не е обоснована с оглед на липсата на такава динамика на годишна основа в потребностите на пазара на труда и връзката с професионалното образование, което подготвя кадри в рамките на 5 годишен период. Прогнозите на Министерството на труда и социалната политика са дългосрочни и не отчитат динамика на годишна основа. Проучванията за потребностите на пазара на труда, провеждани ежегодно от Агенцията по заетостта може да са основа за аналитично определяне на динамиката при сравнение с предходната година, поради което проектът за изменение и допълнение на ЗПОО предвижда актуализацията на списъците със защитените от държавата професии и с професиите с очакван недостиг на специалисти на пазара на труда да се осъществява на всеки две години.

Осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение

Предложеното изменение на чл. 9а, ал. 1 от ЗПОО ясно дефинира осигуряването на качеството на професионалното образование и обучение, което ще подпомогне разработването на относима подзаконова уредба, основаваща се на измеримост в контекста на Препоръката на Съвета от 2020 г. относно професионалното образование и обучение за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и издръжливост и актуализираната Европейска рамка за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение. Предложеният текст заменя досегашното абстрактно определение, като регламентира, че качеството на професионалното образование и обучение се осигурява чрез постигане на целта и изпълнение на задачите на системата на професионалното образование и обучение, посочени в този закон, в съответствие с потребностите на пазара на труда от институциите по чл. 9 от ЗПОО.

В проекта се създава ясен ангажимент за браншовите и отрасловите организации на работодателите, както и за браншовите синдикални организации, за участието им в процеса по оценяване на качеството на професионалното образование и обучение, по ред, определен в подзаконовни нормативни актове за осигуряване и управление на качеството в институциите по чл. 9 от ЗПОО.

Обучение от разстояние в електронна среда за лица, навършили 16 години

В чл. 17, ал. 4 от ЗПОО се въвежда възможността за обучение от разстояние в електронна среда за лица, навършили 16 години по преценка на директора на институцията и при наличие на техническа възможност, а в ал. 5 на разпоредбата се урежда възможността за такова обучение на лицата, когато поради извънредни обстоятелства е преустановен присъственият обучителен процес. Предложението е в синхрон с Препоръка на Съвета от 24 ноември 2020 година относно професионалното образование и обучение (ПОО) за постигане на устойчива конкурентоспособност,

социална справедливост и издръжливост. Предложеното допълнение е и в изпълнение на Националния план за възстановяване и устойчивост за модернизирание на правната рамка на професионалното образование и обучение. Регламентираната възможност осигурява достъп до професионално обучение на по-широк кръг лица, адаптирано към индивидуалните им потребности. Предлагането на разнообразно портфолио от адекватни на потребностите, гъвкави, привлекателни и качествени образователни пътеки (включително обучение от разстояние в електронна среда), които да позволяват оптимално съчетаване на обучението с трудовия и личния живот, значително би повишило интереса на заетите лица към продължаващо надграждане на квалификацията.

Дуална система на обучение

Промяната в законовите изисквания за професионален опит на наставника, както и разширяването на обхвата на притежаваната професионална квалификация (от професия/специалност на професионално направление), предоставя по-големи възможности за работодателите, вкл. и за малките и средните предприятия, да определят отговорния работник/служител за провеждането на практическото обучение на учениците в реална работна среда в съответното предприятие.

Създаването на възможност за изпълнение на функциите на учителя-методик при обучение чрез работа и от учител по професионална подготовка, е насърчителен подход за включване в дуалната система на обучение и на по-малки училища, като се създават условия за по-голяма гъвкавост при определяне на щата на отговорния учител съобразно спецификата на училището и броя на учениците, включени в дуална система на обучение.

Валидиране на професионални знания, умения и компетентности

Изготвената последваща оценка на въздействието на Закона за професионалното образование и обучение препоръчва усъвършенстване на нормативната уредба за валидиране на професионални знания, умения и компетентности с цел разширяване на достъпа, облекчаване и осъвременяване на процедурата, като процесът по валидиране включва най-малко една единица резултати от ученето. С предлаганото изменение на чл. 40, ал. 4, т. 1 от ЗПОО се подобряват възможностите за валидиране като се регламентира установяването на придобитите професионални знания, умения и компетентности да се извършва чрез предварително съпоставяне на заявените от лицето професионални знания, умения и компетентности с единиците резултати от ученето, включени в съответния държавен образователен стандарт за придобиване на квалификация по професия. Промяната в чл. 50, ал. 4 от ЗПОО има за цел да създаде механизъм за регулярно събиране на данни от Националната агенция за професионално образование и

обучение, във връзка с провежданата от центрoвете за професионално обучение (ЦПО) процедура по валидиране на професионални знания, умения и компетентности, което ще способства за ефективно наблюдение и анализ на процеса в пълнота.

Достъп до средата за междурегистров обмен на НАПОО

Националната агенция за професионално образование и обучение в изпълнение на нормативно определените си правомощия издава и отнема лицензии за професионално обучение и професионално ориентиране, които съдържат: името и седалището на едноличния търговец или на юридическото лице, получили лицензията; единен идентификационен код - за търговците, или код по БУЛСТАТ - за лицата, които не са търговци.

Проверката на данните на заявителя, която НАПОО извършва, е за установяване на законосъобразността на подаденото заявление и за коректността на попълнените в заявлението данни, свързани с юридическото лице и представляващите го физически лица. За извършване на проверка по служебен път на тези обстоятелства на НАПОО следва да бъде осигурен достъп до данни за юридическите лица, както и за лицата, които не са търговци, от Търговския регистър и Регистър БУЛСТАТ, поддържани от Агенцията по вписванията.

За получаване на лицензия, ЦПО подават в НАПОО и справка за преподавателския състав, към която се прилагат и копия от документите за завършено образование и професионална квалификация на посочените лица. За извършване на проверка по служебен път на наличните данни в Регистъра на всички действащи, прекъснали и завършили студенти и докторанти, както и данни за дипломите и свидетелствата за завършено основно и средно образование и придобита степен на професионална квалификация на физическите лица от Регистъра на документите за завършено основно образование, средно образование и/или придобита степен на професионална квалификация, следва да се осигури достъп на НАПОО до данни в тези регистри.

За удостоверяване на завършеното професионално образование и обучение, или за валидиране на знания, умения и компетентности се издават свидетелства за професионална квалификация, удостоверения за професионално обучение по част от професия, свидетелства за валидиране на професионална квалификация и удостоверения за валидиране на професионална квалификация по част от професия. За издаването на тези документи се използват данните, въведени от лицензираните ЦПО, за обучаваните лица от тях лица в информационна система, поддържана от НАПОО. На база на въведените данни, се издават посочените свидетелства и удостоверения, като ЕГН (ЛНЧ) е основен техен реквизит, като невалиден ЕГН/ЛНЧ или несъответстващ такъв на

имената на лицето, би направил издадения документ невалиден. Тъй като НАПОО поддържа на интернет страницата си регистър за издадените от ЦПО документи, в т. ч. посочените свидетелства и удостоверения, агенцията прави проверка на данните в тях. За целите на тази проверка следва да се предостави достъп на НАПОО до Национална база данни „Население“ за извършване на справка за валидност на физическо лице.

Въвеждане на по-благоприятни условия за осъществяване на дейността на ЦПО

В предвидената в чл. 49б, ал. 13, т. 2 хипотеза за заличаване на професия от издадена на ЦПО лицензия, по която не е извършвано обучение повече от 5 последователни години, се предоставя възможността центровете, с мотивирано писмено искане, да удължат посочения срок с до 5 години. Изменението е с цел да бъде ограничена административната тежест за ЦПО, както и да се предотврати създаването на допълнителни необосновани разходи за заплащане на такси за повторно включване в лицензиите на заличени по този ред професии, по които се планира в предстоящ период да бъде извършвано обучение.

Въвеждане на обучение по учебни предмети/модули, свързани с опазването на околната среда и с използването на информационните технологии

Въвежда се обучение по допълнителни учебни предмети/ модули в общата и в специфичната професионална подготовка, които са ориентирани към придобиване на компетентности в областта на опазване на околната среда и на специфични умения при използването на информационните технологии с фокус върху спецификата на професията.

Регистър на професионалните колежи

Введените допълнителни изисквания по отношение на данните, които се вписват в Регистъра на професионалните колежи, гарантират проследяемост на дейността и съхраняване на директория с копия на издаваните документи, както и осигуряват възможност за анализ на предоставяните обучения за придобиване на най-високата професионално-квалификационна степен в системата на професионалното образование и обучение.

Прецизиране на дефиниция на понятието „част от професия“

Голяма част от квалификационните курсове, организирани за лицата, навършили 16 години, са за придобиване на професионална квалификация по част от професия. Предложеното допълнение на § 1, т. 3 от ЗПОО прецизира легалната дефиниция на понятието, като регламентира, че професионалното обучение по част от професия следва да включва постигането на не по-малко от три единици резултати от учене, като поне

една единица резултати от учене е от специфичната професионална подготовка. Определената минимална съвкупност от единици резултати от учене ще осигури проследяемост, мониторинг и контрол на качеството на предлаганото професионално обучение за придобиване на професионална квалификация по част от професията.

Очаквани резултати от прилагането на новата уредба

Предлаганите изменения и допълнения в Закона за професионалното образование и обучение ще доведат до:

- разработване на нов Списък на професиите за професионално образование и обучение, по който ще се осъществява обучение по широкоспектърни професии с възможност за надграждане на придобитата професионална квалификация;
- осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение чрез ясното му дефиниране;
- усъвършенстване на законовите изисквания за валидиране на професионални знания, умения и компетентности;
- ясно определяне на обхвата на обучението за придобиване на квалификация по част от професия;
- въвеждане на обучение по учебни предмети/модули свързани с опазването на околната среда и с използването на информационните технологии;
- разширяване на възможностите за професионално обучение чрез въвеждането на за обучение от разстояние в електронна среда за лица, навършили 16 години;
- оптимизиране на работата на Националната агенция за професионално образование и обучение чрез осигуряване на достъп до средата за междурегистров обмен;
- въвеждане на по-благоприятни условия за осъществяване на дейността на ЦПО.

Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата законодателна уредба

Прилагането на закона и изпълнението на дейностите, предвидени в него, не изискват допълнителни финансови средства от бюджета. За реализирането на предложените промени ще бъде осигурено финансиране по Програма „Образование“, по процедура BG05SFPR001-3.001, проект „Модернизиране на професионалното образование и обучение“.

Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз

С предложения законопроект не се въвеждат разпоредби от правото на Европейския съюз, поради което не е изготвена справка за съответствие с правото на Европейския съюз.